

Vooral meer gezinnen met kinderen verhuisd

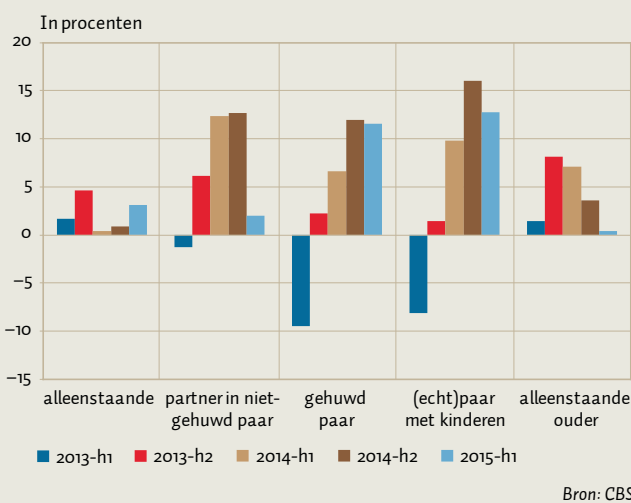
WONINGMARKT

In de tweede helft van 2013 kwam de huizenmarkt weer op gang. In 2014 werden er ook op jaarbasis meer huizen verkocht dan het jaar ervoor. Het was de eerste stijging op jaarbasis sinds het begin van de crisis op de woningmarkt in 2008. De omkering van de trend is ook terug te zien in het aantal mensen dat verhuist. In 2014 wisselden bijna 1,6 miljoen mensen van woning, ruim 6 procent meer dan het gemiddelde van de vijf daaraan voorafgaande jaren. In het eerste halfjaar van 2015 verhuisden ruim 785.000 mensen, nog weer 40.000 meer dan in dezelfde periode een jaar eerder, en opnieuw een stijging, nu van 5,4 procent. Niet-getrouwde paren waren eind 2013 de eersten die, ten opzichte van dezelfde periode in het voorgaande jaar, weer meer een andere woning gingen betrekken (zie figuur). Vaak zijn dit twintigers en dertigers die hun eerste woning kopen of van huurwoning wisselen. Vanaf de eerste helft van 2014 zijn het juist de gehuwde paren en de (echt)paren met (thuiswonende) kinderen die weer meer gingen verhuizen. Die stijging zette in 2015 door. In de eerste helft van dit jaar vonden 64.000 paren een andere woning, 7000 meer dan in dezelfde periode vorig jaar. Onder niet-gehuwde paren is de toename van het aantal verhuisde personen in 2015 inmiddels enigszins ingezakt. Onder alleenstaande ouders was er in de eerste helft van 2015 vrijwel geen stijging meer over. Het aantal verhuizenden onder alleenstaanden steeg in 2015 met ruim 3 procent. Deze stijging heeft waarschijnlijk vooral te maken met verhuizingen van inmiddels in de bevolkingsregisters ingeschreven asielzoekers. De ontwikkeling van de afgelopen twee jaar volgt in feite het omgekeerde patroon

van 2008/2009. Toen verhuisden vooral gezinnen en paren minder, het aantal verhuizingen van alleenstaanden daalde nauwelijks.

• CAREL HARMSEN (CBS)

Ontwikkeling aantal verhuisde personen

Toename deposito's op DNB-balans

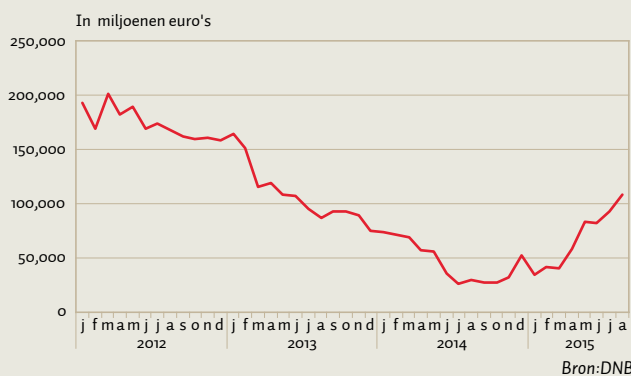
MONETAIR

Van oudsher hebben banken de mogelijkheid om geld in bewaring te geven bij DNB. Commerciële banken zijn verplicht om een minimumreserve aan te houden bij de centrale bank en daarnaast kunnen zij op vrijwillige basis extra deposito's plaatsen. De mate waarin banken gebruikmaken van deze voorziening kan een indicatie zijn van hoe de Nederlandse economie ervoor staat.

Banken gebruiken de bij hun gestalde middelen, van bijvoorbeeld huishoudens, voor financieringsactiviteiten. Deze activiteiten bestaan onder meer uit het verstrekken van leningen aan bedrijven en huishoudens, het kopen van obligaties of interbancaire kredietverlening. Daarnaast kan een bank er ook voor kiezen om middelen in de vorm van deposito's bij de centrale bank onder te brengen. Dit levert meestal een lager rendement op. Sinds juni 2014 is dit rendement zelfs negatief (-0,20 procent per oktober 2015). In tijden van crisis, zoals tijdens de recente financiële crisis, is het voor banken relatief aantrekkelijk om geld bij een centrale bank te stallen. Ze verkiezen dan het lage risicoprofiel van DNB boven de onzekerheid van andersoortige investeringen. In het algemeen bestaat er daarom een negatief verband tussen economische activiteit en de totale omvang van bancaire deposito's bij de centrale bank. Het voorzichtige herstel van de economie na 2012 ging gepaard met een verwachte inkringing van de DNB-balans. Maar begin 2015 is een trendbreuk te zien (figuur): de banken hebben sinds begin dit jaar meer dan 65 miljard euro extra liquiditeit bij DNB gestald. Deze schijnbare paradoxale ontwikkeling sluit niet aan bij het middels andere indicatoren waargenomen economisch herstel. Het opkoopprogramma van de ECB vormt

een plausibele verklaring voor deze waarneming. Het opkopen van staatsobligaties door de ECB heeft geleid tot toegenomen liquiditeit in het monetaire stelsel. Indien de reële economie niet in evenredige mate meegroeit met deze monetaire injecties, ontstaat er overliquiditeit. Banken stallen in dat geval hun overtollige liquiditeit bij de centrale bank, in dit geval DNB. • MENNO VAN DER VEN (DNB)

Omvang van deposito's van commerciële banken op de DNB-balans

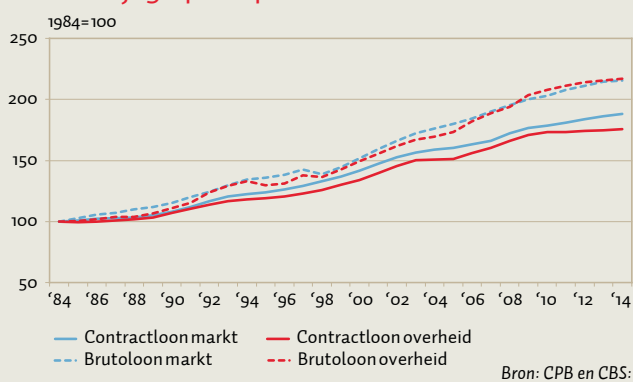

Overheidslonen en marktlonen hangen samen

Omdat de overheid en marktsector concurreren op dezelfde arbeidsmarkt, zullen de loonontwikkelingen in deze sectoren op lange termijn structureel gelijk op lopen. Op korte termijn zijn verschillen wel mogelijk. Bovendien moet het gehele loon in de vergelijking worden meegenomen. Het brutoloon (exclusief sociale lasten van werkgevers) bestaat uit de contractlonen en de incidentele lonen. In cao-onderhandelingen spreken vakbonden en werkgeversorganisaties een contractloonontwikkeling af. De incidentele lonen bestaan uit bijvoorbeeld bonussen, periodieken en overwerkvergoedingen. Aangezien

de kans op overwerk en bonussen in de marktsector samenhangt met de economische groei, wordt ook de stijging van de incidentele lonen in belangrijke mate bepaald door de conjuncturele ontwikkeling. Daarnaast spelen ook samenstellingseffecten een rol. Het aandeel van oudere werknemers en hogeropgeleiden, die gemiddeld een hoger salaris hebben, kan bijvoorbeeld toenemen. Dit heeft een positief effect op de incidentele lonen. De lonen van de marktsector en de overheid lopen ongeveer parallel als zowel de incidentele als de contractlonen meegenomen worden (figuur). Incidentele lonen en contractlonen zijn communicerende vaten. Sinds 1984 zijn de contractlonen bij de overheid minder gestegen dan bij de marktsector. Deze geringere toename wordt gecompenseerd door een sterkere toename van de incidentele lonen. De jaren sinds 2011 laten zowel de samenhang tussen de marktlonen en de overheidslonen zien als de interactie tussen incidentele lonen en contractlonen. Van 2011 tot en met 2014 was er sprake van kortingen op de ontwikkeling van het loonbudget, de zogenoemde nullijn, waardoor de contractloonontwikkeling bij de overheid beperkt bleef. In de periode 2011–2014 stegen de contractlonen in de markt cumulatief met 5,2 procent en bij de overheid met 1,3 procent. De lonen, dus inclusief de incidentele component, namen echter met 4,3 procent toe. Dat is bijna net zo veel als de groei van 6 procent in de marktsector in die periode. De beperking van de ontwikkeling van de contractlonen bij de overheid is dus deels gecompenseerd door een sterkere stijging van de incidentele lonen. ■ **ADAM ELBOURNE EN MARTIN MELLERS (CPB)**

Loonontwikkeling voor marktsector en overheid, 1984-2014

Sterke toename arbeidsdeelname van vrouwen

In de figuur staat voor de jaren 2003 en 2013 per leeftijdsjaar de verdeling over de belangrijkste sociaal-economische activiteit voor mannen en vrouwen. De sociaal-economische categorie geeft informatie over de arbeidsdeelname en maatschappelijke deelname van de bevolking in Nederland op basis van de voornaamste inkomensbron van de persoon. Categorieën die worden onderscheiden zijn: arbeid, onderwijs,

pensioen, uitkering en overige. Allereerst valt de sterke toename op van de arbeidsdeelname van vrouwen van 30 jaar en ouder in de afgelopen tien jaar. In 2013 is het aandeel vrouwen in de leeftijd van 30 jaar en ouder in de categorie overige (zonder inkomensbron) afgenomen. Bij mannen valt de toename van de arbeidsdeelname tussen de 55 en 65 jaar op. De versobering van de (pre)pensioenregelingen voor ouderen lijkt de arbeidsdeelname van deze groep te hebben beïnvloed. Ook het aandeel mannen en vrouwen in de leeftijd van 55 tot 65 jaar met een uitkering is afgenomen. Bij zestigjarige mannen nam de arbeidsdeelname toe met 25 procentpunt en bij de zestigjarige vrouwen zelfs met 28 procentpunt. Jongeren verrichten in 2013 minder vaak betaald werk dan in 2003. Tegelijkertijd is er een toename van het aandeel jongeren dat is gaan studeren. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Het aandeel studerende mannen in de leeftijd van twintig jaar is in 2013 ten opzichte van 2003 met 13 procentpunt toegenomen, terwijl het aandeel werkende mannen met 14 procentpunt is afgenomen. Voor vrouwen van 20 jaar was dit respectievelijk 14 en 15 procentpunt.

■ **BEN DANKMEYER EN GERDA GRINGHUIS (CBS)**

Sociaal-economische activiteit

